

Interpretativno čitanje u odgojiteljskom radu

Filipović, Lana

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:692375>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-17**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education -
Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

LANA FILIPOVIĆ

INTERPRETATIVNO ČITANJE U ODGOJITELJSKOM RADU

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, srpanj 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Lana Filipović

INTERPRETATIVNO ČITANJE U ODGOJITELJSKOM RADU

Završni rad

Mentor rada: doc. dr. sc. Jelena Vignjević

Zagreb, srpanj 2023.

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mogeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)

ZAHVALA

Srdačno zahvaljujem svojoj mentorici i profesorici doc. dr. sc. Jeleni Vignjević na izrazitoj pristupačnosti i iskazanoj pomoći u pisanju ovoga završnog rada. Hvala Vam što sam upravo s Vama postigla i završila ovaj maleni, ali bitan dio svojega studija i pripreme za budući rad u profesiji.

Zahvaljujem svojoj mlađoj sestri i bratu koji su možda i ključni razlog početka ovog studija. Puno vas volim!

Velika, najveća, zahvala ide mojim roditeljima zbog svega što su mi omogućili i zbog njihove trajne životne podrške bez koje ovaj rad ne bi ugledao svjetlo dana.

SADRŽAJ

1. UVOD: O GOVORU I GOVORNOJ INTERPRETACIJI	1
2. INTERPRETATIVNO ČITANJE	3
2.1. ČITAČKO ČITANJE.....	3
2.2. SPIKERSKO ČITANJE.....	4
2.3. MINIMALNO INTERPRETATIVNO ČITANJE.....	5
2.4. DOBRO INTERPRETATIVNO ČITANJE	6
3. GOVORNE VREDNOTE.....	8
3.1. JAČINA (INTEZITET) TONA.....	9
3.2. KRETANJE TONA (INTONACIJA).....	9
3.3. TRAJANJE TONA (TEMPO).....	10
3.4. BOJA TONA	12
3.5. PAUZIRANJE	13
4. INTERPRETATIVNO ČITANJE U DJEČJEM VRTIĆU	15
4.1. ČITANJE U DJETINJSTVU	16
4.2. ČITANJE U ODGOJITELJSKOM RADU.....	17
4.3. ZAJEDNIČKO ČITANJE S DJECOM.....	20
4.4. DIJALOŠKO ČITANJE	22
5. ZAKLJUČAK.....	26
LITERATURA	28

SAŽETAK

Misao vodilja ovog rada bila je približiti i detaljnije predstaviti važnost čitanja i govorne interpretacije književnoumjetničkoga teksta u odgojiteljskom radu te pojasniti ulogu koju te aktivnosti imaju u radu s djecom predškolske dobi.

U radu se donose teorijska promišljanja govorne interpretacije putem kojih se razrađuje sama tema interpretativnog čitanja. Zatim slijedi pojašnjenje vrsta čitanja, njihove funkcije, namjene i povezanosti s prozodijskim sredstvima. Detaljno su objašnjene govorne vrednote te njihov utjecaj na govornu interpretaciju teksta i na odnos povezanosti govornika i publike. Posebna je pozornost usmjerena na važnost primjerene uporabe govornih vrednota, uzimajući u obzir vrstu književnog teksta, publiku i namjenu za koju se priprema čin interpretacije.

Opisano je suvremeno razumijevanje čitanja te kako ono utječe na razvoj djeteta predškolske dobi. Navedena su opća poimanja čitanja koja se potom povezuju s aktivnostima i odnosom odgojitelja i djeteta. Opisana je važnost i uloga čitanja u djetinjstvu za daljnji razvoj djeteta i rast njegove spoznaje, kako životne tako i one o književnoumjetničkom izražavanju. Pozornost je usmjerena i na odgojiteljev rad na razvoju kvalitetnih predčitačkih i govornih vještina djeteta, s posebnim osmišljavanjem okoline u kojoj se dijete nalazi, kako bi ona bila poticajna za djetetov razvoj.

Na kraju se pozornost usmjerava na same aktivnosti čitanja i govornog interpretiranja književnoumjetničkog teksta u odgojiteljskom radu – uloga odgojitelja u tim aktivnostima i priprema odgojitelja za te aktivnosti. Drugim riječima, kako se pripremiti za interpretaciju, odabrati literaturu, paziti na govorne vrednote i njegovati glas. Pojašnjeni su i navedeni primjeri za razvoj vještine zadržavanja pozornosti djece prilikom aktivnosti čitanja, istaknute su dobrobiti zajedničkog čitanja s djecom te mogućnosti primjene tehnike dijaloškog čitanja.

Ključne riječi: čitanje, interpretator, govorna interpretacija, govorne vrednote

SUMMARY

The guiding thought of this paper work was to bring closer and present in more detail the importance of reading and oral interpretation of literary and artistic text in educational work, and to clarify the role these activities play in working with preschool children.

The paper presents theoretical considerations of spoken interpretation through which the very topic of interpretive reading is elaborated. This is followed by an explanation of the types of reading, their function, purpose and connection with prosodic means. Speech values and their influence on the speech interpretation of the text and on the relationship between the speaker and the audience are explained in detail. Special attention is focused on the importance of the appropriate use of speech values, taking into account the type of literary text, the audience and the purpose for which the act of interpretation is being prepared.

The modern understanding of reading and how it affects the development of a preschool child is described. General concepts of reading are listed, which are then connected to activities and the relationship between the teacher and the child. The importance and role of reading in childhood for the further development of the child and the growth of his knowledge, both about life and about literary and artistic expression, are described. Attention is also focused on the educator's work on the development of high-quality pre-reading and speaking skills of the child, with a special design of the environment in which child is located, so that it is stimulating for the child's development.

In the end, attention is focused on the very activities of reading and oral interpretation of the literary and artistic text in the teacher's work - the teacher's role in these activities and the teacher's preparation for these activities. In other words, how to prepare for interpretation, choose literature, pay attention to speech values and nurture your voice. Examples for the development of the skill of keeping children's attention during reading activities are clarified and given, the benefits of joint reading with children and the possibility of applying the dialogic reading technique are highlighted.

Keywords: interpreter, reading, speech values, spoken interpretation

1. UVOD: O GOVORU I GOVORNOJ INTERPRETACIJI

Prema Škariću (1986) govor je posebna ljudska aktivnost koja se definira kao optimalna ljudska zvučna komunikacija oblikovana ritmom rečenica, riječi i slogova. Osim govorom, ljudska se jezična komunikacija ostvaruje i pismom, tj. tekstom. Ta su dva načina jezične komunikacije međusobno usklađena. Glas je optimalna ljudska zvučna komunikacija, dok je tekst jezikom oblikovana pisana poruka.

Ljudska sposobnost govorene i pisane jezične komunikacije omogućuje izražavanje brojnih drugih ljudskih sposobnosti, na što ukazuju činjenice poput one da dijete stječe vrlo složenu govornu kompetenciju u dobi od navršene dvije godine kada još nije sposobno za mnogo jednostavnije mentalne i motoričke aktivnosti (Škarić, 1986). Kultura govorenja i pisanja stupanj je ovladanosti umijećem govorenja i pisanja, a izgrađuje se i oplemenjuje tijekom čitava života, od najmlađe dobi do starosti. Ono čime se izgrađuje kultura govorenja i pisanja upravo su aktivnosti čitanja, pisanja i govorenja (Šego, 2005).

Iako je govor zvučni signal, odnosno zvučna vrsta komunikacije, često je popraćen gestama, mimikom, tapšanjem, rukovanjem i ispisanim tekstom. Sve to dopunjuje govor, no katkad se može dogoditi da su ti mediji glavni, a govor im je samo pomoćni oblik komunikacije (Škarić, 1986). Primanje govora tako se može događati pomoću raznih osjetilnih modaliteta, ne nužno samo putem slušanja. Vidni, okusni, mirisni te dodirni čimbenici također igraju važnu ulogu u komunikaciji i prenošenju govora i govornoj interpretaciji.

Govor se, objašnjava Škarić (1986), odvija u suradnji triju istovremenih ritmova: ritma rečenica, ritma riječi i ritma slogova. Ta triritmičnost je važno određenje za govor jer se upravo njome prepoznaje govor i u nepoznatom jeziku. Djeca već od najranije dobi, u predjezičnom razdoblju, razvijaju osjetljivost za to. Kada govorimo o ritmotvornim jedinicama rečenice, onda govorimo o riječima i slogovima, odnosno o fonetskim jedinicama koje određuju psihomotoričke i zvučne osobine. Tako su u rečenicama granice prozodijskih sredstava jasno označene. Početak rečenice ima klizeći

uzlazni ton, a završetak klizeći silazni ton. Stanke su često unutar rečenice, ali intonacija koja pred njima nije klizeći pala pouzdano pokazuje da rečenica nije završena.

„Govorna interpretacija umjetničkog teksta (u metodičkoj terminologiji interpretativno čitanje i recitiranje) nastaje iz težnje pojedinca da tekst umjetničkoga karaktera govorno oblikuje pred slušaocima na umjetnički način kao vlastiti doživljaj. Izvorno umjetničkom ostvarenju prilazi interpretator nošen unutrašnjim poticajem da ga sredstvima svoje, govorne umjetnosti i na svoj način prenese drugome" (Novaković, 1980, str. 5).

Govorenje teksta pred publikom uključuje opcije govorenja teksta napamet, koji može biti pjesničkog ili proznog oblika, ili izražajno odnosno interpretativno čitanje. Govorna interpretacija događa se u dvije faze: u pripremnoj i u završnoj fazi. Pripremna faza tako sadrži razumijevanje i doživljaj teksta, književnu analizu teksta, govornu analizu teksta u kojoj je bitno pažnju obratiti na akcente pojedinih riječi, i govorne vrednote jezika: intenzitet, intonaciju, tempo, modulaciju, pauzu i ritam. Dok završna faza podrazumijeva samu izvedbu teksta pred publikom ili umjetnički nastup (Crnković-Nosić, 2008).

Da bi se postigla govorna interpretacija, govorni interpretator služi se prozodijskim sredstvima: tonom, intonacijom, intenzitetom, tempom govora, načinom izgovora, bojom glasa i stankama, koji su međusobno povezani (Pletikos Olof i Vlašić Duić, 2013).

Osnovni je interpretatorov cilj pružiti slušateljima (publici) svoj doživljaj teksta i time izazvati njihov što intenzivniji i što puniji doživljaj. Pri spomenutom izrazu „svoj doživljaj“ misli se na interpretatorov osobni odnos prema onome što interpretira. Time se očekuje kako sam čin govorne interpretacije nastaje iz osobne težnje pojedinca, u ovome slučaju interpretatora, koji potom na vlastiti način izražava odabrani umjetnički tekst koristeći se govornim sredstvima (Novaković, 1980).

2. INTERPRETATIVNO ČITANJE

Prema Ivi Škariću (2008) postoje četiri razine čitanja: čitačko čitanje, spikersko čitanje, minimalno interpretativno čitanje i dobro interpretativno čitanje. U nastavku teksta bit će više riječi o svakoj od tih vrsta.

2.1. ČITAČKO ČITANJE

Čitački način čitanja je najjednostavnija razina čitanja u kojoj prevladava osnovno prebacivanje napisanog teksta u artikulirane znakove. Škarić (2008) objašnjava kako je kod ovakve vrste čitanja vidno polje na neki način ograničeno, a izgovaranje riječi i glasova strogo je simultano s gledanjem pa čitač tako izgovara točno onu riječ, slovo ili slog koji upravo gleda.

Čitač je tako ograničen na slobodu čitanja i interpretacije upravo zato što ne može interpretirati cijelu rečenicu jer njezinu kompletnu cjelinu otkriva tek nakon što ju je cijelu izrekao. Čitač također zbog ovakve vrste ograničenosti ne može unaprijed paziti i vidjeti određene interpunkcijske znakove u rečenici koji bi mu trebali sugerirati da obrati pažnju na govorne znakove.

„(...) on zna da je nešto točka, upitnik, uskličnik ili zarez tek kad ih ugleda, a tada je već prekasno da se oni kodiraju cjelorečeničnim govornim znakovima: intonacijom, rečeničnim naglaskom, brzinom“ (Škarić, 2008, str. 52).

Kod čitačke razine čitanja svaka je riječ odvojena u izgovoru te je gotovo pa i neočekivana s obzirom da se riječi nižu kao u nabranju. Stoga se ovako entropiziran tekst sređuje na način da prevladava monotonost i čitanje prestaje biti smisljeno jer čitač ne razumije samu smisao rečenice prilikom njena izgovaranja. Također riječi se ne izgovaraju dobro, odnosno pravilno te često dolazi i do drugih jezičnih pogrešaka i nepravilnosti, poput neprebacivanja naglaska na prislonjenu, nepoštovanja razlika

između prislonjenica i naslonjenica, nepoštovanje glasovnih zakona u jednačenju po zvučnosti i mjestu izgovora te otpadanja suglasnika, objašnjava Škarić (2008).

2.2. SPIKERSKO ČITANJE

Spikersko čitanje prema Škariću (2008) poštuje jezik i jezična pravila na razini glasova, na razini riječi i na razini rečenica, za razliku od čitačkog čitanja. U spikerskom se čitanju tako sve rečenice iste jezične konstrukcije izgovaraju jednako neovisno u kakvom su kontekstu, što znače, znače li uopće i kome su upućene.

Da spikersko čitanje zaista poštuje jezik i razina je čitanja u kojoj početnik i govornik može dobro učiti za razvoj daljnjih kvalitetnih čitateljskih kompetencija, Škarić (2008, str. 53) pobliže objašnjava riječima:

„U savršenom spikerskom čitanju dobivamo obrasce koji mogu služiti za demonstraciju jezika ili čak za učenje jezika – za izgovaranje glasova, akcenata, za glasovne pravilne mijene, za tipske jezične intonacije, za sintaktičke obvezne pauze, rečenične naglaske te za raspodjelu tempa.“

Spikersko se čitanje opisuje i motivira neutralnošću same interpretacije, nenametljivošću i didaktičnošću. U početku radija i televizije pretežit govor bio je spikerski, a to znači da su za govorenje u tim medijima birane osobe s odlikama spikerskog čitanja. Stoga su birane osobe bile osobe posebno dobre dikcije i ugodna glasa (Škarić, 2006).

Kada govorimo o govoru u spikerskom čitanju, tu prevladava takozvani arhetipski govor. To je oblik govora u kojemu su glas i tekst u ravnoteži. Takav je razgovorni govor primjeren za govor između istojezičnih sugovornika u bliskom prostoru i prostoru bez buke. Stoga se odlike ove vrste govora najčešće zamjećuju prilikom spikerskog čitanja ili govora u medijima i emisijama (Škarić, 2006).

Da bi se iz razine čitačkog čitanja prešlo na razinu spikerskog čitanja, potrebno je proširiti kut gledanja te čitati nekoliko riječi ispred govora, odnosno biti unaprijed

spreman na čitanje onoga što slijedi. Najvažnije od svega, čitatelj mora prije samog početka izgovaranja rečenice hitrim pogledom zahvatiti i usvojiti sadržaj rečenice u cjelini te tako uočiti raspored svih interpunkcijskih znakova (zareza i točke) i prepoznati sintaktički obrazac, objašnjava Škarić (2008).

2.3. MINIMALNO INTERPRETATIVNO ČITANJE

Interpretativno čitanje govorno je ostvarenje umjetničkog teksta koje se temelji na jezičnim govornim vrednotama (jačini glasa, kretanju glasa, brzini glasa, boji glasa, stankama). Interpretativno čitanje odlikuje se emocionalnom i logičnom izražajnošću te estetskim kvalitetama, a osnovni je zadatak ove izražajne vrste čitanja vjerno prenošenje autorovih misli i osjećaja (Šego, 2005).

Kvaliteta čitanja ovisi o zanimanju i cilju, ali i o čitateljevu poznavanju čitateljskih strategija koje mu omogućuju detaljnije prepoznavanje teksta namijenjenog za interpretaciju. Za čitatelja je bitno da najprije ovlada pojmovima i terminima kako bi se mogao uspješno služiti umjetničkim obilježjima teksta (Grosman, 2010).

Za interpretativno čitanje interpretator treba unaprijed upoznati tekst, a posebno njegove značenjske vrijednosti. On na ovoj razini čitanja mora doprijeti do jasnoće svih pojmova, svih činjenica i svih njihovih odnosa u cjelini. Također treba ovladati i tehnikom iščitavanja, odnosno širokog gledanja u tekst i čitanja što više riječi unaprijed. Škarić (2008) ovdje dodaje kako mnogi vrsni čitači smatraju da im pomaže ako u tekstu unesu posebne znakove za pauze (okomite crte), za isticanje (podcrtavanje), za intonacije (crte iznad teksta) i sl.

Minimalan zahtjev interpretativnog čitanja je da govornik sam procijeni količinu informacija u danom tekstu i njegovim različitim dijelovima te potom svoje izricanje prilagodi unaprijed načinjenim procjenama.

„Interpretativno čitanje ne ukida jezičnu arhetipsku formu rečenice, ali je potiskuje u drugi plan iz kojeg se ona jedva nazire“ navodi Škarić (2008, str. 54). Da bi se postiglo interpretativno čitanje, potrebno je prije toga znati prepoznati i analizirati tekst, odnosno rečenice, te procijeniti jesu li subjekt i predikat u rečenici sintaktički ili informacijski. U interpretativnom čitanju dominiraju informacijski subjekt i predikat.

Kada govornik stigne do ovog stupnja interpretativnog čitanja, postane jasno da bitne odlike govornog iskaza gotovo pa i nisu obilježene u samom pismu.

Interpunkcije se tako uglavnom odnose na intonaciju, pa će tako točka značiti blagi intonativni luk, upitnik označava upitnu, a uskličnik uskličnu intonaciju. Zarez će označavati intonacijski lom, odnosno mjesto gdje intonacija mijenja smjer. Isto tako u interpretativnom čitanju svi ovi znakovi naznačuju i pauzu (Škarić, 2008). Zarez označava kraću pauzu, dok završni rečenični znak označava pauzu srednje duljine.

Ono na što čitač na ovoj razini čitanja mora obratiti pažnju i sam dobro rekonstruirati na temelju iskaza i znanja govornih znakova jesu pauze unutar rečenica i rečenični naglasak. O pazama će biti više riječi u odjeljku o govornim vrednotama.

2.4. DOBRO INTERPRETATIVNO ČITANJE

Uz sva navedena obilježja minimalnog interpretativnog čitanja, da bi postigao razinu dobrog interpretativnog čitanja, čitač mora dodati još nešto – odnos prema tekstu. Taj odnos može biti, ovisno o tekstu i prilici: svečan, ozbiljan, angažiran, kritičan, ironičan, komičan ili kakav drugi. Bitnu ulogu u izboru odnosa prema tekstu ima i slušatelj. On je također uključen u tekst, on je taj kome se čita i na njega se želi impresivno djelovati (Škarić, 2008).

Osim potrebe za dobrim vladanjem i poznavanjem samog teksta, interpunkcije i govornih vrednota, u dobrom interpretativnom čitanju dolazi i do izraženije uporabe govora tijela. Mimika se pojačava, uključuje se gesta, pojačana je dinamika glasnoće i tempa, pauze su raznolike i izražajnije, a izmjenom boje glasa oslikavaju se smislovi onoga što čitač čita, odnosno interpretira, naglašava Škarić (2008).

Za minimalno interpretativno čitanje dovoljno je unaprijed poznavati tekst i razumjeti njegovo značenje. Da bi čitatelj postigao logičku interpretaciju, mora prethodno procijeniti količine informacija u različitim dijelovima teksta i s obzirom na to treba moći raspoznati koje određene kombinacije prozodijskih sredstava treba upotrijebiti. Dijelove teksta s više informacija čitatelj će izgovarati višim tonom, glasnije, usporenim tempom, razgovjetnijim izgovorom i rečeničnim naglaskom, dok će manje količine informacija čitatelj izgovarati nižim tonom, tiše, brže i manje

razgovijetno (Pletikos Olof i Vlašić Duić, 2013; Škarić, 2008). Pauze u govoru služiti će svrsi isticanja važnijih informacija (Škarić, 2008). Više o svim spomenutim govornim izražajnim sredstvima bit će riječi u nastavku teksta.

3. GOVORNE VREDNOTE

„Govorno izražavanje u procesu interpretacije (interpretativnog čitanja i recitiranja) nije u osnovi drugo nego oblik svakidašnjega govorenog sporazumijevanja transportiran u umjetničku sferu, na stupanj umjetnički ostvarena govornog izraza. Stoga u objašnjavanju govorno izražajnih elemenata – vrednota, prisutnih u zvukovnoj ili govorenoj interpretaciji književnoga teksta redovito i polazimo od njihove pojave u svakidašnjem, komunikativnom govoru“ (Novaković, 1980, str. 63).

Prilikom pripreme samog čitanja i interpretacije književnog teksta neupitno je važna mogućnost mjere čitateljevog sastavljanja smisla djela kao umjetničke cjeline. Govornik mora posjedovati mogućnost da dobiveni tekst intersubjektivno predstavi kao umjetnički predmet koji će prenijeti publici i svojom interpretacijom zadržati njenu pažnju i interes tijekom cijele interpretacije (Grosman, 2010).

Ono što govornik namjerava izgovoriti, kakvog je trenutačnog raspoloženja ili kako reagira prema sugovorniku ili publici, čimbenici su koji utječu na to kako će izgovoriti rečenicu, koju će tonsku dinamiku upotrijebiti kako bi značenje rečenice bilo valjano i shvaćeno od strane sugovornika ili publike. Upravo je ton izgovora jedan od govornih vrednota jezika koje svaki interpretator treba razumjeti i poštovati prilikom izvođenja svoje interpretacije (Novaković, 1980).

U čovjekovu govornom izražavanju postoje i popratni elementi koji smisaono i emotivno dopunjuju izrečeno. Ti govorni elementi zapravo ističu i nadoknađuju ono što sadržaj riječi i rečenica ne može jasno ni dovoljno dobro izraziti, a te govorne elemente zajednički nazivamo govornim vrednotama, odnosno prozodijskim sredstvima koja su povezana i isprepletena: tonom, intonacijom, intenzitetom, tempom govora, načinom izgovora, bojom glasa i stankama (Šego, 2008; Pletikos Olof i Vlašić Duić, 2013).

Govorne vrednote funkcionalni su izražajni elementi prijeko potrebni za interpretaciju teksta. Osim što se treba poštovati konkretan sadržaj i jezična organizacija rečenice, u govorno izražavanje treba uključiti i druge popratne elemente koji smisaono i emotivno dopunjuju funkciju jasno i pravilno kazane rečenice (Novaković, 1980).

O vrednotama govornog jezika, koje su: 1. jačina (intenzitet) tona, 2. kretanje tona (intonacija), 3. trajanje tona (tempo), 4. boja tona i 5. pauziranje, bit će detaljnije u nastavku teksta.

3.1. JAČINA (INTEZITET) TONA

Kada se prilikom govora misli na nešto intenzivnije, glasnije se to izgovori. Ono što je glavna misao, odnosno što je u središtu svijesti, govornik će po prirodi jače naglasiti. U rečenici valja razlikovati slojeve naglašavanja. Riječ je o procjeni jače i slabije istaknutih mjesta u rečenici i njihovu odnosu. Dominantno je da jača mjesta u rečenici rezultiraju jakim tonskim naglašavanjem u odnosu na slabija mjesta u rečenici koja se oslabljuju da ponekad i gube svoj naglasak (Novaković, 1980).

Jačina glasa treba se prilagoditi prije svega sadržaju i svrsi govora te određenoj situaciji. Dugotrajna ravnomjernost glasa uspavljuje i zamara slušatelje. To se, primjerice, često događa kada je riječ o predavanjima u predavaonicama. Zato govornik, odnosno interpretator, mora imati sposobnost brze procjene situacije u predavaonici te posjedovati mogućnost prilagođavanja (modificiranja) glasa u toj situaciji.

Kada je riječ o interpretaciji književnog teksta, objašnjava Novaković (1980), podrazumijeva se kako je svaki jači intenzitet tona zapravo rezultat osobnog interpretatorovog doživljaja stvaralačkog izražavanja.

3.2. KRETANJE TONA (INTONACIJA)

Rečenično kretanje tona, rečenična intonacija, sposobnost je funkcionalnog dizanja i spuštanja tona. Fenomen kretanja tona, razvijeniji i delikatniji od njegova intenziteta, stalan je element našega govornog izraza, ali smo ga rijetko svjesni, ako ne nastaje iz jačih pobuda, navodi Novaković (1980).

Kretanje tona ili intonacija zapravo je glazbeni element govornog jezika. Ono se najjasnije percipira kao rečenično kretanje tona u kojem se pojavljuje dizanje i spuštanje tona kao posljedica emocionalnih i misaonih poticaja. Sam proces kretanja tona

uglavnom se odvija spontano, drugim riječima pretežno nesvjesno i ovisi o čovjekovu temperamentu. Kretanje tona, odnosno intonacija dijeli se na tri glavna tipa (prema Šego, 2005): silazna intonacija (postupno spuštanje glasa), uzlazna intonacija (tonsko dizanje glasa) i ravna intonacija (zadržavanje glasa ili tona na jednakoj visini).

Promatranjem osnovnih izvora kretanja tona uvidjelo se kako postoje neke ustaljene linije govora. Izjavne rečenice se uglavnom očituju prosječnom ravnom linijom tona koja na kraju pada, dok upitne rečenice pokazuju drugačiju tonsku sliku. Pitanje je prožeto emocijom koja očekuje odgovor pa se stoga na kraju rečenice ton uspinje.

Sam proces kretanja tona odvija se spontano i pretežno nesvjesno, no govornik može i namjerno upravljati vlastitim tonskim izrazom. Interpretator mora steći naviku procjene za prenapetost i jednoličnost prilikom čitanja. Njegovo kretanje tona mora biti dobro izvježbano s obzirom da je upravo ono najdelikatnija govorna vrednota (Novaković, 1980).

Iako neki prozodijski elementi, kao što su osnovni ton i boja glasa, imaju utjecaj na ukupni dojam o govoru, tek usklađenost prozodijskih elemenata sa sadržajem teksta čini pojedinu interpretaciju iznimno dobrom ili lošom, objašnjavaju Pletikos Olof i Vlašić Duić (2013). Autorice također navode kako u njihovu istraživanju interpretativnog čitanja književnog teksta (ulomka iz dječjeg romana *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*), lošije ocijenjeni interpretatori imaju intonacijske obrasce koji upućuju na takozvanu lažnu izražajnost, a karakteriziraju ih česti patetični lukovi i ravne jezgre na krajevima intonacijskih jedinica. U primjeru dobre, izražajne interpretacije, koju je izvodila jedna od studentica u istraživanju, uopće nema patetičnih lukova, završeci intonacijskih jedinica su silazni, rjeđe uzlazni, a vrlo rijetko ravni, osim ako se radilo o nabrajanju, dok su stanke bile u funkciji isticanja riječi koja slijedi (Pletikos Olof i Vlašić Duić, 2013).

3.3. TRAJANJE TONA (TEMPO)

Trajanje tona, baš kao i ostale govorne vrednote, ima funkciju nadoknade onoga što sam sadržaj riječi i rečenice ne može dovoljno izrazito ni dovoljno jako kazati. Hoće

li tempo govornog izražavanja biti brži ili sporiji, ovisi o subjektivnim, ali i o objektivnim uzrocima i čimbenicima (Novaković, 1980).

Trajanje tona (tempo) kao govorna vrednote definira se kao brzina kojom se izgovaraju elementi rečenice i čitave rečenice. Tempo ne pokazuje samo obično vrijeme trajanja izraza, nego je i odraz različitih misaono-emocionalnih kvaliteta. U govoru se razlikuju tri osnovna tempa: polagani, umjerena i brži (Šego, 2005).

Prebrz govor, odnosno brz tempo govora, teže je pratiti jer često dolazi do nejasne artikulacije glasova, osipanja čitavih slogova na kraju rečenice i teško popratnom pauziranju. Zbog toga se većina govornika prilikom interpretacije treba odlučiti za sporiji tempo govora jer će time postići efekt jasnoće i razumljivosti.

Sporiji tempo govora ističe se u razlaganju, objašnjavanju i nabranju sadržaja teksta. Time govornik ističe ono bitno i ne samo da se takvim načinom tempa lakše izražava, već tako djeluje i na koncentraciju pažnje slušatelja (Novaković, 1980).

Prosječna brzina govora i količina stanki prozodijski su elementi koji ne govore sami za sebe, već je za dobru interpretaciju važna njihova usklađenost s tekstem. Bržim tempom čitaju se dijelovi teksta koji su manje informativni i dijelovi koji su sadržajno uzbudljiviji, a sporijim tempom oni dijelovi koji se ističu ili tekst čiji emotivni sadržaj odgovara sporijem tempu (Pletikos Olof i Vlašić Duić, 2013).

U širim proznim tekstovima interpretator treba obraćati pažnju na literarne forme poput dijaloga i monologa. Ako interpretator ne vlada cjelinom i ne obraća pažnju na vezu intonacije i trajanja tona, nastaje jednolično čitanje u kojemu se ne raspoznaje forma dijaloga te se tako remeti pažnja slušatelja.

U proznim se tekstovima isprepleću rečenice koje se raščlanjuju na intonacijske jedinice (govorno blokove, skupine riječi, kolone). Svaka se rečenica zasebno sastoji od jedne, dvije ili više intonacijskih jedinica. Kako bi se uočila razdioba između tih intonacijskih jedinica, interpretator se služi kratkim stankama kao prozodijskim sredstvom. U pismu su obavezne granice intonacijskih jedinica označene zarezmom, ali govor redovito ostvaruje znatno veći broj tih jedinica od onog obaveznog (Škarić, 2009).

Interpretacija pjesme, s druge strane, usmjerena je na ritam pjesme, a zadaća je interpretatora da tempo govora uskladi s ritmom. „Recitacija pjesme mora oživjeti impresivnim akcentima koji rastu iz njezina afektivna sadržaja. I tempo je u tome ritmu

nemiran i ubrzan, riječi su bliže jedna drugoj, cjeline intonativno zbijenije, pa će i taj element izraza pojačati dojam pregnantnih slika i simultanih nabiranja u pjesmi” (Novaković, 1980, str. 83).

3.4. BOJA TONA

„Boja glasa je vrlo delikatna komponenta jedinstvena dojma što ga pojedini glas ostavlja u našem uhu” (Novaković, 1980, str. 85). No ono što je posebno važno kod boje glasa jest mogućnost primjene različite boje tona prilikom interpretacije književno-umjetničkog teksta. Kada govorimo o boji tona, u prenesenom bi značenju rekli kako je netko primjerice govorio toplijim ili hladnijim tonom.

Govorna vrednota boje glasa proizlazi iz individualne građe govornih organa te odražava govornikove unutarnje pobude i reakcije (Šego, 2005).

Boja glasa najviše se može očitati u izgovoru samoglasnika koji u izražavanju ima vrlo sugestivan učinak. Veliku ulogu u boji tona imaju i emocije, stav i raspoloženje interpretatora prilikom interpretiranja djela. Boja tona najčešće se primjećuje prilikom interpretacije različitih likova u djelu koje se izvodi. Interpretator pomoću boje tona uspijeva napraviti razliku između likova u dijalogu.

Pletikos Olof i Vlašić Duić (2013) u svome istraživanju navode kako se prilikom interpretacije književnog teksta (ulomka iz dječjeg romana *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*) pokazalo da na ukupni dojam izvedene interpretacije najveći utjecaj ima osnovni ton i boja interpretatorova glasa. Najvišu ocjenu slušatelja dobili su interpretatori ugodnoga glasa nižega osnovnog tona i uravnoteženog spektra. Dok su s druge strane najniže ocjene slušatelja dobili interpretatori višega osnovnog tona i spektralnog oblika s pojačanim područjem nazalnosti i punoće.

Zadaća je interpretatora koji se koristi bojom tona paziti na iskrenost i subjektivnost prema tekstu. Ako se pak s bojom tona pretjera interpretacija može stradati i iz toga može nastati kič koji narušava doživljaj same interpretacije koji je interpretator prvobitno stvorio. Spor tempo, poznavanje teksta i iskrena primjenjivosti i promjenjivost boje tona omogućiti će interpretatoru stvaranje dojma zainteresiranosti i jasnoće teksta kod publike.

3.5. PAUZIRANJE

Pauza u interpretiranju djela vrijeme je predaha i novog udisaja, ali i nužna granica u tokovima mišljenja, svjesno ili nesvjesno sredstvo emotivnog izražavanja i djelovanja na slušatelje, govori Novaković (1980). U interpretacije postoje pojmovi prva, druga i završni pauza. Prva pauza djeluje šutnjom poslije onoga što je kazano, dok druga pauza izaziva interes za ono što će tek biti rečeno. Završnom se pauzom interpretator koristi kako bi slušatelju dao relativan razmak vremena da razmisli o kazanome ili da osjeti djelovanje kazanoga. Pauza je nužna granica u tijekovima razmišljanja, ali također i svjesno ili nesvjesno sredstvo emotivnog izražavanja i djelovanja na slušatelja. Može biti sugestivna kao i izgovorena riječ (Šego, 2005).

Interpretator koji govori pred slušateljima mora imati pravi osjećaj za pauzu, a da pri tome nikako ne zapostavi tehniku fizičkog savladavanja interpretacije. Završna pauza, vrlo često i najbitniji dio interpretacije, prati primjenu toka misli slušatelja. Ta pauza u konačnici zadovoljava osnovnu, fizičku potrebu predaha i novog udisaja zraka kod interpretatora. Kako će interpretator uspjeti regulirati potrebu nova udisaja s pauzom koju mu nameće sadržaj teksta, ovisi dobrim dijelom i o disciplini disanja (Novaković, 1980).

U pjesničkom govoru stanka ima osobitu važnost. Stanke dijele stih na dijelove, ističu pojedine riječi, naglašavaju smisao i značenje same riječi. Također, osobito su vrijedne stanke kojima se završava stih, a koje slijede iza rime. Ako je takva stanka stalna te se ponavlja u pjesmi, ona se ne podudara s običnom stankom koja dijeli jednu dovršenu rečenicu od druge. Uz to prilikom interpretacije pjesme govornik treba paziti i na pojavu cenzure, stanke koja se ponavlja u sredini stiha i dijeli stih na dva polustiha (Šego, 2005).

Znak za pauzu u tekstu najčešće je obilježen interpunkcijskim znakovima zareza i točke. No, ako autor teksta nije precizno odredio vrijeme pauze koristeći se interpunkcijskim znakovima naglašavajući tako slobodu stiha, tada i interpretator ima osobnu slobodu u određivanju mjesta i duljine pauza.

Svaki interpretator i onaj tko javno nastupa mora imati razvijen osjećaj za stanke. Interpretator umjetničkog teksta ne mora doslovno poštovati autorovu interpunkciju, ali je obavezan slijediti autorovu misao i sačuvati izvorni ritam teksta (Šego, 2005).

U sljedećem će se poglavlju detaljnije predstaviti sama vještina čitanja, potreba čitanja djeci i odgojitelj kao onaj koji se u svom radu koristi interpretativnim čitanjem. Uporaba svih spomenutih govornih vrednota nužna je za uspjeh svakog interpretativnog čitanja teksta, pa i onoga u dječjem vrtiću.

4. INTERPRETATIVNO ČITANJE U DJEČJEM VRTIĆU

„U suvremenom svijetu čitanje je vještina koja je nužna za opstanak, ali ta vještina nije posljedica biološkog, nego kulturnog razvoja čovjeka. Zato čovjek nema posebnu „čitačku sposobnost“, kao što ima primjerice, sposobnost govora” (Čudina-Obradović, 2003, str. 15).

Čitanje je smisljena interpretacija napisanih govornih simbola, a smisao je čitanja razumijevanjem poruke koju je pisac ostavio u pisanom obliku. Poruka je načinjena od simbola koji zamjenjuju slova i riječi te nose smisao same poruke (Čudina-Obradović, 2003).

Prema Freirer i Slover (1983), čin čitanja književnih tekstova dio je šireg procesa razvoja i rasta pojedinca, koji se temelji na razumijevanju vlastitih iskustava i društva koje ga okružuje.

Čitanje književnih djela doprinosi razvoju brojnih sposobnosti koje su međusobno povezane pravcima svih razvojnih područja. Čitanjem se razvijaju fantazijske sposobnosti kao i sposobnosti kreativnosti i mašte. Te sposobnosti nisu važne samo za razvoj čitateljskih sposobnosti, već pospješuju i razvoj analitičkog mišljenja, sposobnosti predviđanja, kombinatornih sposobnosti i sposobnosti razumijevanja samoga sebe i drugih ljudi u okolini (Grosman, 2010).

Suvremeno razumijevanjem čitanja uzima u obzir dva izvora vještine čitanja: unutarnji izvor koji je vezan za osobine pojedinca te vanjskih izvor koji je rezultat utjecaja okoline na pojedinca. Za ovladavanje vještinom čitanja Čudina-Obradović (2014) naglašava pet najvažnijih sastavnica koje utječu na uspješnost u tome. To su fonemska svjesnosti, primjena abecednog načela, točnost, razumijevanje i motivacija za rad.

4.1. ČITANJE U DJETINJSTVU

Usvajanje vještine čitanja jedan je od najvažnijih zadataka djeteta u početnom školovanju jer mu savladavanje tog zadatka otvara put za gotovo sva područja kasnijeg učenja. Da bi dijete moglo razumjeti i usvojiti tehniku čitanja, ono najprije mora razviti preduvjete za samo razumijevanjem teksta, i to već od najranijeg djetinjstva. Djeca rane i predškolske dobi postupno prolaze faze usvajanja razumijevanja pročitano, koje obuhvaćaju: razvoj govora, razvoj razumijevanja razlike govora i pisma te prenošenje govora u pismo i razumijevanjem dogovorenih pisanih običaja. Nakon što dijete usvoji navedene faze razumijevanja pročitano može razvijati i usvajati faze usvajanja tehnika čitanja koje su potrebne u ranoj školskoj dobi (Čudina-Obradović, 2003).

Za uspješan razvoj čitačkih vještina kod djeteta potrebna je priprema koja započinje već od djetetove rane dobi. Budući školski uspjeh dakako ovisi o odnosu i suglasju vještina i predznanja stečenih u predškolskoj dobi (Nenadić-Bilan, 1999).

Djeca su već od najmlađe predškolske dobi u svakodnevnom dodiru sa slikovnicama, časopisima i knjigama. Najlakše i spontano stječu predčitačke vještine upravo u okolini koja nudi bogatsvo poticaja i time podržava i stvara djetetovu prirodnu radoznalost. Ona djeca koja su od najranije dobi upoznata s knjigama i čitanjem u roditeljskom domu i vrtiću, vrlo će brzo razviti svijest o smislu i naravi čitanja. Takvi doživljaji i uspomene ugone i zabave trajno će vezati djecu za knjigu. Promatrajući čitanje odraslih, komentirat će pročitano i odgovarati na pitanja o pročitano. Već u trećoj godini života počinju shvaćati da čitanje ima određeni cilj i shvaćaju da znakovi na papiru nose određena značenja. Bitnu ulogu ovdje ima i igra. Djeca igrom i pretvaranjem da čitaju mijenjaju boju glasa i intonaciju, kako to vide od odraslih (Nenadić-Bilan, 1999).

Čudina-Obradović (2003) objašnjava kako su knjige važan izvor djetetova uživanja u priči, zapletu ljepoti riječi i slika. Kontinuirano i svakodnevno čitanje priča djetetu omogućiti će mu upravo to, a spoznaja i traženje tog užitka postat će njegova stalna potreba bitna za daljnji razvoj.

Jedno od bitnih područja daljnjeg razvoja je i djetetov osobni razvoj. Upravo čitanje i prvi doticaji djeteta i knjige nude mogućnost širenja njegova iskustva. Odabrana literatura s kojom se dijete susreće pruža mu mogućnost i predstavlja izazov za

razmišljanje o vlastitom iskustvu i razumijevanju svijeta. To ga iskustvo upućuje na odabir i odlučivanje o vlastitim mogućnostima. Daje mu do znanja da svojim naporom može nešto napraviti i postići što doprinosi razvoju samopouzdanja i uspostavljanja vrijednosnoga sustava.

Na spomenuto se nadovezuje i Grosman (2010), navodeći kako djeca u ocrtanim likovima u književnim djelima omogućuju prepoznavanje samoga sebe i svojih problema te susrete s raznim uzorima. Poznato je da se djeca već u dobi od dvije do tri godine poistovjećuju s likom iz priče i u prvi plan stavljaju vlastito iskustvo koje im služi za samo razumijevanje priče. Sukladno tome čitanje dakako na bitan način ima utjecaj na djetetovo poimanje sebe samoga i na njegove osjećaje o samome sebi, kao i na njegovo mišljenje i osjećaje o drugima oko sebe.

4.2. ČITANJE U ODGOJITELJSKOM RADU

Odgojitelji, uz roditelje, nisu samo uzori u čitanju, već oni planski i sustavno organiziraju niz aktivnosti i poticaja vezanih najprije za slušanja, čitanje i pričanje. Odabirom dobrih aktivnosti i poticaja te učinkovitom organizacijom prostora boravka i vremena, odgojitelji u djetetovoj okolini stvaraju pogodno ozračje za stjecanje predčitačkih vještina (Nenadić-Bilan, 1999).

Odgojitelji potiču dječju želju za čitanjem i pisanjem ispunjavajući djetetovo okruženje raznim oblicima pisane riječi, pažljivim odabirom slikovnica, uključivanjem priča i ostalih oblika pisanog jezika u druge centre i područja nastavnog programa (Mommaw i Hieronymus, 2008).

„Uz bogato i poticajno prostorno-materijalno okruženje ističe se važnost emocionalnog aspekta literarnog okruženja. To je pristup u kojem odgojitelj djecu poziva na sudjelovanje, ali ih ne prisiljava. Omogućuje djeci uključenost u aktivnost neovisno o njihovim trenutno, individualno različitim razvojnim razinama” (Centner, 2007; str. 35).

Odgojitelj je govornik i interpretator u dječjem vrtiću, a njegova publika su djeca. Čitanje priče, pričanje priče i scenska interpretacija, aktivnosti su koje zahtijevaju pripremu. Pripremanje same interpretacije i čitanja može se usporediti s pripremanjem govora, odnosno govorničkoga nastupa pred publikom. Ono se dijeli u nekoliko faza koje se isprepliću u međusobnoj povezanosti, a to su: 1. pronalaženje teme i prikupljanje građe, 2. raspoređivanje građe, 3. sastavljanje, 4. pamćenje, 5. izricanje (Šego, 2005).

Odabir teme i literature mora pratiti interes djeteta te biti prilagođen dobi predškolskog djeteta. Odgajatelj će na temelju praćenja rada grupe odabrati temu kojoj su djeca u tome razdoblju sklona ili će aktivnost čitanja iskorisiti primjerice za rješavanje nekog problema koji se pojavio u skupini djece ili kao uvod u neku nadolazeću temu projekta kojim će se baviti i istraživati u narednom razdoblju i vremenu.

„Fizičko okruženje centra za početno čitanje i pisanje valja pomno izabrati te bogata o raznovrsno opremiti materijalima koji će poticati djecu na kontinuirano istraživanje” (Nenadić-Bilan, 1999; str.82).

Također, odgojitelj treba preispitati i vlastite stavove, misli i osjećaje o temi. Ukoliko odgojitelj kao interpretator ne pokazuje interes za temu svoje interpretacije, neće biti uvjerljiv govornik.

Svaki uspješan govornik treba i dobro poznavanje svoje publike. Stoga je nužno da odgojitelj dobro poznaje djecu i njihov rad kako bi govorio iskreno i stekao potrebnu naklonost i pažnju svoje publike (Šego, 2005).

Odgojitelj ili kako Grosman (2010) navodi - čitatelj, čita na različite načine. Svoje zanimanje može prikazati primarnim zanimanjem za sam razvoj priče ili može naglasiti svoju zainteresiranost za pripovjedne likove i njihove odnose. U takvim okolnostima odgojitelj mora ostati vjeran svojoj publici i interpretaciju svesti na konkretne okolnosti čitanja i prilagoditi svoje čitateljske sposobnosti dobi i dječjem razumijevanju priče. Svoje interpretativne vještine treba iskoristiti kako bi djeci prenio iskrenu emociju književnog djela te kako bi postigao rezultat dječjeg pozitivnog

doživljaja djela i potaknuo dječju motivaciju za čitanje i kasniji pozitivan odnos prema tekstu.

U odgojiteljskom radu se, i to pogotovo u ranijoj dobi, najprije i najčešće koriste slikovnice jednostavnih sadržaja, jasnih slika, s jednim ili dva glavna lika. Ozračje čitanja slikovnice ili priče treba biti ugodno i opušteno, a sam govornik, odnosno odgojitelj, opušten i smiren (ne napet i nervozan). Odgojitelj priču treba čitati mirnim i ugodnim glasom u bliskoj prisutnosti djece i u njihovoj razini pogleda. Djeca će tada osjećati snažno ugodu zajedničke aktivnosti koju neće htjeti prekinuti. U suprotnom, ako dijete osjeti odgojiteljevu nepripremljenost, tremu i nervozu, čitanje kao aktivnost neće više davati dojam ugođe i topline, već će stvoriti atmosferu nemiran i želje za prekidom, objašnjava Čudina-Obradović (2003).

Osjećaj povezanosti prilikom čitanja odgojitelj će postići sjedeći među djecom u predviđenom mirnom mjestu čitačkog centra. Pokazujući djeci slikovnicu da sama prate tijek priče na stranici uz gledanje slika i redove slova, te da povremeno pokazuje gdje se nalazi riječ koju upravo čita (Čudina-Obradović, 2003).

Moomaw i Hieronymus (2008) savjetuju da, ukoliko priča djeci još nije poznata, odgojitelj prvi puta priču čita bez pokazivanja riječi, tako da se djeca najprije upoznaju sa sadržajem priče. Kasnije, prilikom drugog čitanja, kada djeca već znaju o čemu se u priči radi, odgojitelj može čitati priču tako da istodobno pokazuje tekst i slike.

Odgojitelj tijekom svoje interpretacije, svoje misli treba prenositi riječima koje će uskladiti s mimikom i gestama.

Za odgojitelja kao interpretativnog čitača važna je i njega glasa. Često se govori da bi umjetnički glas trebao biti prirodan i slobodan, no da bi glas zvučao dovoljno snažno i prirodno, ovisno o vokalnim zahtjevima, govornik treba proći uvježbavanje i fonetsku njegu glasa i izgovora, objašnjava Varošaneć-Škarić (2010). Svrha je fonetskih vježbi za glas i izgovor da glas bude oslobođen od napora, odnosno da se ne čuje ni tehnika, ali ni neuvježban glas.

Nije rijetkost da ljudi, pa i odgojitelji, imaju teškoća s govorom – često na kraju rečenice ostaju bez daha, katkada nečisto i nejasno artikuliraju riječi, zamuckuju i prave nepravilne stanke. Te se teškoće mogu prevladati i ispraviti govornim vježbama (Šego, 2005).

Problem ostanka bez daha javlja se ako čitač ne udahne dovoljno zraka prije čitanja rečenice. Zato je potrebno disati iz dijafragme, a dobra je vježba uzimati udah nakon svakog pravopisnog znaka (točke, zareza, dvotočja, itd.).

Kod problema nejasnog artikuliranja, govornik se ne smije vraćati na one riječi koje su izgovarane mucavo ili nejasnom artikulacijom. Ako se govornik pokuša vraćati i ispraviti takve riječi, odnosno pravilno ih izgovoriti, poremetit će sveukupan ritam govora. Ako se ovo dogodi čitaču pa i onom izvrsnom, treba nastaviti s čitanjem i ne razmišljati o pogrešci te dopustiti da ga ona zbuni.

Problemi s visinom i jačinom glasa također su povezani s nepravilnim disanjem prilikom čitanja. Kad čovjek govori brzo, glas mu je viši nego obično. Jedna od vježbi za održavanje ritma govora prirodnim jest čitanje uz glazbu pravilnog ritma ili pak ritmično kuckanje olovkom o stol za vrijeme govora. Ako govornik ima problema s monotonim ili previše pjevnim glasom može to popraviti vježbama naizmjeničnoga govorenja iz svega glasa i šaptanja.

Sve navede teškoća i probleme, navodi Šego (2005), govornik može vrlo lako riješiti govornim vježbama koje je potrebno izvoditi svakodnevno, a koje će mu omogućiti valjanu pripremu za nadolazeću govornu interpretaciju koju sprema.

4.3. ZAJEDNIČKO ČITANJE S DJECOM

Zajedničko čitanje kod djeteta razvija ljubav prema knjizi i čitanju, ali i djetetove govorne sposobnosti koje su nužan preduvjet čitačke sposobnosti i kasnijeg napretka u školi. Dokazano je da redovito čitanje djetetu od najranije dobi poboljšava njegov govorni razvoj. Kako se dijete razvija s obzirom na životnu dob, potrebno je obratiti pažnju da s tim razvojem iz aktivnog slušača priča postupno prelaze u sudionika čitanja, govori Čudina-Obradović (2003).

Učinkovito zajedničko čitanje jedan je od oblika aktivnog poučavanja koje se tijekom svog vremena mijenja, odnosno prilagođava djetetu i njegovoj dobi. Mala djeca, starije jasliske i mlađe dobi, tako isprva komentiraju pročitano, često daju imena slikama koje vide, ali ne mogu još prepričati sadržaj. Kako se njihov govor postupno

razvija tako mogu i sve bolje i samostalno prepričati događaj u priči (Čudina-Obradović, 2003).

„Slušanje i pričanje priča jest jedan od najučinkovitijih načina uvoda djeteta u svijet knjige” (Nenadić-Bilan, 1999; str. 83). Odgojitelj u skupini organizira kontinuirano čitanje priča i pjesama. Djeca slušajući uočavaju da svaka priča slijedi specifična narativna pravila i ima ustaljene izraze, poput „nekoć davno”, „na koncu”, i sl., koja će ona sama koristiti kada budu prepričava priču. Priču je potrebno pročitati više puta. Ponovna čitanja pomažu djetetu shvatiti pravilnosti jezika i stalnost simbola. Odgojitelj nakon pročitane priče potiče razgovaranje o sadržaju, motivima, likovima. Razgovara s djetetom te ono tako razvija govor i bogati rječnik, usvaja pravilnu artikulaciju i bogati strukturu i opseg rečenice.

Osim priča odgojitelj potiče djetetovo zanimanje za pjesme i sklonost prema kraćim rimovanim stihovima. Čitanje pjesama razvija osjetljivost za glasovnu strukturu riječi, stoga odgojitelji organiziraju aktivnosti i poticaje izmišljanja rima, dopunjavanja stihova te zapamćivanja kraćih pjesama i recitacija (Nenadić-Bilan, 1999).

Tijekom zajedničkog čitanja slikovnice odgojitelj s djetetom razgledava slike, razgovara o likovima i događajima te, prateći prstom tekst upozorava dijete na slaganje riječi koje su napisane i koje izgovara. Postupno traži da dijete prepriča priču prvo pomoću sadržaja slika, a kasnije usmeno. Odgojitelj razgovara s djetetom o pročitanoj priči i odgovara na djetetova postavljena pitanja (Čudina-Obradović, 2002).

Razgovor o književnom djelu poželjan je zbog vježbanja djetetovih narativnih sposobnosti, usvajanja novih riječi, proširivanja iskustva, uočavanje i korištenja govornih elemenata i između ostalog jedan je od čimbenika u razvoju govora. Razgovor nakon aktivnosti čitanja također je zajednička aktivnost odgojitelja i djeteta kojim se uspostavlja topao i brižan odnos prihvaćanja knjige i književnog stvaralaštva kao bliskog pojma i predmeta prisutnog u djetetovoj okolini.

Stvarna predodžba o čitanju nužno je potrebna za uspješan razgovor uz pomoć kojeg ćemo utvrditi dječji interes o pročitanoj djelu temeljem njihovih vlastitih iskaza i reakcija, Grosman (2010). Djeci treba dati vremena i pružiti im podršku u iznošenju njihova mišljenja. Uz pohvalu i poticaj treba im omogućiti pozitivno okruženje i pokazati interes za njihove ideje i razmišljanja o pročitanoj djelu. Odgojitelj ovakvim postupkom pokazuje djetetu da ga poštuje i uvažava na individualnoj razini.

U vrtiću se naglasak stavlja na razvijanje ljubavi prema knjizi, a knjiga se u vrtiću može poimati kao igračka, ali vrlo specifična igračka. Odgojitelj djecu upoznaje s knjigom, i uči kako postupati s knjigom. Knjige možemo listati, gledati, slagati, posuđivati i poklanjati, ali najvažnije od svega čitati. Radi li se o tome da odgojitelj čita ili priča slikovnicu, uvijek najprije zajedno s djecom gleda slike i crteže. Iz slika nastaje prva djetetova govorna interpretacija koju će kasnije odgojitelj svojim radom i poučavanjem pomoći razviti u samostalno djetetovo pričanje i čitanje priča (Centner, 2007).

4.4. DIJALOŠKO ČITANJE

U zajedničkom čitanju i radu odgojitelja i djeteta potrebno je spomenuti i dijaloško čitanje. U dijaloškom čitanju vrlo je važna aktivna uloga odgojitelja. Tako će odgojitelj postupno voditi dijete u sve složeniju uporabu riječi. Taj slijed kreće od traženja djeteta da imenuje stvari i bića, potom njihova svojstva i funkciju i napokon sve duže i bogatije govori o njima. Odgojitelj će potom poticati djecu na iskaze od nekoliko riječi i postupno samostalno opisivanje slike i sadržaja priče (Čudina-Obradović, 2003). Dijaloško se čitanje, navodi Čudina-Obradović (2003), dijeli na dvije razine primjenjivosti, jednostavnu razinu i složeniju razinu.

Jednostavna se razina sastoji od postavljanja poticajnih pitanja koja potiču dijete na samostalan odgovor. Zatim obogaćivanja odgovora gdje je potrebno djetetov odgovor obogatiti novim pitanjem kako bi proširio opseg govora. Ponavljanjem odgovora, gdje se ispravna djetetova izjava treba ponoviti kako bi dijete dobilo ohrabrenje i potvrdu da je ispravno odgovorilo. Iznimno je bitan korak pohvale i hrabrenja, obraćanjem pažnje na djetetove komentare priče potrebno je da odgojitelj to opazi i pohvalom potakne i prihvati. Odgojitelj također pomaže djetetu dajući primjer dobrog odgovora te služi kao model djetetu u sastavljanju njegova odgovora. Spremnost na uvažavanje djetetova zanimanja vrlo je važna, odgojitelj mora prihvatiti i saslušati dijete ukoliko ono pokaže veliku zainteresiranost za koju sliku ili dio priče. Važno je ne prekidati dijete prilikom govorenja i poslušati komentare te uočiti zašto se baš zainteresiralo za taj dio priče. Na kraju svega bit je da čitanje bude zabavano i vedro kako bi privuklo pažnju djeteta i stvorilo buduću zainteresiranost za aktivnosti čitanja.

Odgojitelj u dijaloškome čitanju mora imati strpljenja, razumijevanja, empatije i vedrine kako bi se i dijete moglo opustiti i uživati u aktivnosti. Na aktivnost čitanja treba gledati kao na igru, nikako na ispitivanje djetetova znanja.

Složenija razina dijaloškog čitanja predviđena je za rad s djecom starije dobi predškolskog uzrasta. Kada je dijete već sposobno za duže i složenije samostalne iskaze, potrebno je poticati dijete da se govorno izrazi duljim i složenijim konstrukcijama, objašnjava Čudina-Obradović (2003). Postupci kojima će odgojitelj to ostvariti u radu s djetetom jesu: postavljanje pitanja slobodnog odgovora („Što se događa na ovoj stranici?”, „Opiši mi što se ovdje događa”, i sl.), proširenje djetetova izričaja (Svaki djetetov izričaj odgojitelj treba potvrditi i proširiti, ako dijete kaže „sunce”, odgojitelj nadodaje „Da, to je Sunce.”), te uvijek prisutne pozitivne odlike odgojitelja. Aktivnost čitanja je igra koja zahtijeva vedrinu i šalu i stvaranje ugodnosti i topline u kojoj će se dijete osjećati sigurno i ispunjeno.

Graham Doyle i Bramwell (2006) navode kako je dijaloško čitanje tehnika koja zapravo uključuje višestruko čitanje i razgovore o knjigama s djecom raspodijeljenim u manjim grupama. Tijekom čitanja djecu se zapravo potiče da postanu pripovjedači. Odgojitelj potiče djecu da pitanjima i pažljivim odgovorima koji će potaknuti i usmjeriti djecu kažu više i prošire svoj govor i vokabular.

Dijaloško se čitanje tako više rabi kao grupna aktivnost. Odgojitelj stvara ugodno i pozitivno okruženje u prostoriji vrtića, sjeda s djecom u krug i dijeli priču sa svima. Priču čita više puta i u svakom čitanju postavlja djeci pitanja koja će ih navesti na promišljanje o priči i davanju samostalnih odgovora, pri tome uključuje svu djecu. Odgojitelj također uvažava pitanja koja postave sama djeca i pažljivo odgovara na njih kako bi potaknuo djecu na razmišljanje i zaključivanje. Ovom vrstom aktivnosti djecu se također upoznaje s novim riječima i izrazima, uči se kako se poistovjetiti s likom priče i prikazuje im se pouka. Dijaloško čitanje poželjno je raditi u obliku grupne aktivnosti ili u obliku više manjih grupa u vrtićkoj skupini jer taj oblik rada omogućuje djeci sudjelovanje i otvaranje pred ostalom djecom, uče pravila poštivanja i slušanja drugih te otvara vrata brojnim drugim aktivnostima i igrama vezanim za čitanje (Graham Doyle i Bramwell, 2006).

Kako bi potaknuli zanimanje djece za knjige i čitanje, odgojitelji moraju djelima i riječima komunicirati da su čitanje i dijeljenje knjiga ugodno i visoko cijenjeno iskustvo.

Vrlo je bitno da odgojitelji promišljaju o izboru knjige koju će čitati s obzirom na temu, pouku, poticajna pitanja i raspravu koja će uslijediti nakon interpretacije. Izgled knjige i tema vrlo su bitni za pozornost djece i zadržavanja njihove pažnje tijekom cijele aktivnosti interpretacije. Odabir jednostavnih slikovnica s velikim tiskanim slovima privlačne su djeci mlađe dobi, dok je za stariju djecu predškolskog uzrasta najbolji odabir knjige s pričama koje sadrže dobro razrađenu radnju, zanimljive likove i jasne sekvence događaja (Barclay, 2014).

Nenadić-Bilan (1999) navodi kako odgojitelji pretežito odabiru priče već provjerene vrijednosti i to one koje se često primjenjuju u odgojnoj i nastavnoj praksi. Prednost pri odabiru priče odgojitelji najčešće daju odgojnim elementima koje priča sadrži s time da su vrlo svjesni važnosti raspoloženja i tona priče. U radu s djecom predškolske dobi uvijek se polazi od doživljaja, stoga su raspoloženje i ton vrlo važni za sve kasnije interpretacije u vezi pročitanoog teksta poput razgovora o likovima, fabuli i poruci.

Djeca ističu snažne doživljaje i najviše pozornosti posvećuju temama borbe dobra i zla, likovima koji su životinje ili djeca, događajima koji su povezani s njihovima životima. Djeca u sebi nose nepomućenu sposobnost suosjećanja, čistoću misli, sposobnost razlučivanja dobra i zla te se od tuda javlja njihovo poistovjećivanje s likovima, osobito onima koji su u problemu i koji se bore protiv nepravde dobra i zla (Nenadić-Bilan, 1999).

Na to kako će djeca pristupiti čitanju i pričanju priča utječe sam odgojiteljev stil pričanja, odnosno interpretacije. Dobre govorne vrednote i interpretacija odgojitelja pokazale su se uspješnim odlikama koje pridonose zainteresiranosti djece za aktivnosti čitanja te im pomažu u višestrukim područjima razvoja. Djeca uče po modelu tako da prateći odgojiteljev stil interpretacije usvajaju vještine koje kasnije koriste u svojem čitanju i pričanju priča. Stil čitanja odgojitelja tako je povezan s dječjim razumijevanjem i njihovim kasnijim pokušajima čitanja iz knjige koja im je pročitana (Martinez i Teale, 1993).

Martinez i Teale (1993) također navode kako je u prijašnjim istraživanjima otkriveno kako je većina djece u dobi od tri do četiri godine prilagodila svoj uobičajeni

razgovor stilovima svojih odgojitelja, što daje do znanja da odgojiteljev stil čitanja utječe na to kako djeca reagiraju na knjige koje im odgojitelj uspješno interpretira.

Odgojitelj pozornost djece može zadržati uvodeći i neke novitete u svoju interpretaciju književnog teksta. U metodici hrvatskog jezika i književnost sve su više prisutna i obilježja dramske umjetnosti i metodike. Interpretacija teksta tako se može izvoditi i pomoću lutke koja će stvoriti vizualni element i zaintrigirati dječju pažnju na slušanje novog pripovjedača, upravo to spominje Centner (2007). U svojoj knjizi opisuje i spominje tehniku čitanja uz pomoć lutaka koju je prvobitno osmislila P. A. Myers, a za Hrvatsku predstavila Irena Vodopija u svojoj knjizi *Dijete i jezik – Od riječi do SMS-a*. Tehnika se radi pomoću četiri lutke koje imaju dodijeljene uloge u previđenoj priči: Princeza Pričalica, Petar Pitalica, Jasna Mudrica i Vrač Pogađač. Lutke u početku ima odgojitelj koji čita i pomoću lutaka i njihovih uloga razgovara s djecom, a kada djeca vide koju ulogu ima pojedina lutka, preuzimaju njezinu ulogu u kasnijoj raspravi o pročitanoj priči.

Primjer korištenja lutaka opisuje i Čudina-Obradović (2003). Za djecu u drugoj i trećoj godini života poznata je kratkotrajna pozornost, potreba za pražnjenjem energije, kretanjem, skakanjem i dodirivanjem okoline oko sebe. Stoga je prilikom pričanja priča potrebno osigurati dobro okruženje i obratiti pažnju na onoga koji interpretira priču.

5. ZAKLJUČAK

Ono što svakoga od nas čini jedinstvenima i na neki način postojano određuje jest govor i sama mogućnost govora. To je oblik komunikacije koja nam je dana i koju moramo cijeniti i njegovati, ne samo u početnoj fazi savladavanja tijekom rane dobi, već tijekom cijeloga života. Upravo je čitanje najbolji način njegovanja govora.

Čitanje je vještina koja se uči u najmlađoj dobi, a koja je bitna za nastavak puta odgoja, učenja i školovanja. Dijete se s čitanjem prvi puta susreće kada počne ovladavati svojim govorom. Prve riječi i susret s čitanjem i pričanjem priča potiču roditelji, a za daljnji razvoj su zaduženi odgojitelji. Zajednička riječ ljudi uz koje je dijete voljeno, sigurno, njegovano i cijenjeno bit će poticaj za sve međusobno isprepletene aspekte dječjega jezičnoga razvoja, pa i za govorenje i čitanje. Čitanjem dijete ne usavršava samo svoj govor, već emocije, karakter i istraživanje. Pričama uči o problemima, ali i kako ih riješiti, kako se poistovjetiti s likom te na koji način gledati na svijet i svoje okružje. Kada dijete sluša priču i odgojiteljevu interpretaciju, ono predočava svijet mašte i zbilje koju mu odgojitelj donosi. Razvija svoju osobnost i kreativnost, obogaćuje rječnik i stvara ciljeve koje će postići. Čitanjem se djetetu otvara novi put u kojem ono može biti što želi, u kojem pronalazi podršku i stav o temi. Sve je to bitno prenijeti i predstaviti djetetu, ali sa potrebnim znanjem i iskustvom.

Odgojitelj kao bitan sudionik djetetova razvojnog okružja, ima ulogu osiguravanja sigurne i pozitivne okoline, materijala, ambijenta i podrške u kojoj će dijete boraviti i razvijati svoje sposobnosti i znanja u području govora i same metodike hrvatskog jezika i književnosti. Odgojitelj kao kompetentan stručni suradnik u svojoj profesiji, razvija i usavršava potrebne vještine za rad i podučavanje djece. Svoje prvo znanje stječe već tijekom prvih godina studija, a kasnije stečeni trud, zalaganje i kompetencije pokazuje radom u praksi. Za poduku čitanja potrebno je imati vještine odličnoga govornika, ovladati govornim vrednotama, komunicirati s djecom, odnosno slušačima te približiti čitanje i knjigu na njima prihvatljiv način. Ako odgojitelj posjeduje želju za postizanjem tog cilja, ovladat će svojim radom i dijete će uživati u pripremljenim aktivnostima i, ono najvažnije, steći će sve prethodno navedene dobrobiti koje čitanje i knjiga donose.

Zadaća je odgojitelja predstavljati svoju profesiju s ponosom, no također s ponosom predstaviti djetetu svijet i sigurnu okolinu. Zaduženi smo za sva područja djetetova rasta i razvoja. Ta su područja međusobno povezana, a kognitivno područje s razvojem spoznaje, jezika i govora posebno je istaknuto. Bez razvoja i njegovanja govornih, pismenih i emocionalnih vještina druge nisu moguće. Ovaj je rad izdvojio samo jednu vještinu, čitanje, te pokušao ukazati na njezinu važnost i sveprisutnost u životu djeteta, ali i u radu odgojitelja. Upravo je istaknut odgojitelj, njegova zadaća i uloga. Obrazovanje i podučavanje, navike koje dijete stječe na početku, a priprema su za budući život u svakom pogledu, uloge su odgojitelja – pojedinca koji se odlikuje istinskim trudom, željom za napredovanjem, empatijom i kompetencijama kojima sve spomenuto može i ostvariti.

LITERATURA

- Barclay, K. (2014). *Preschool: Conducting Interactive Reading Experiences*. YC young Children, VOL. 69, No. 5. (pp.78-83).
- Preuzeto s <https://www.jstor.org/stable/ycyoungchildren.69.5.78>
- Cetner, S. (2007). *Kako zavoljeti knjigu i čitanje*. Đakovo: Tempo d. o. o.
- Crnković-Nosić, V. (2008). *Govorna interpretacija teksta*. Život i škola, br. 20 (2/2008), god. 56., (str. 127-138). Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/57981>
- Čudina-Obradović, M. (2002). *Čitanje prije škole: priručnik za roditelje i odgojitelje*. Zagreb: Školska knjiga
- Čudina-Obradović, M. (2003). *Igrom do čitanja: igre i aktivnosti za razvijanje vještine čitanja*. Zagreb: Školska knjiga
- Čudina-Obradović, M. (2014). *Psihologija čitanja: od motivacije do razumijevanja*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga i Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Freire, P. i Slover, L. (1983). *The Importance of the Act of Reading*. The Journal of Education, Vol. 165, No. 1, Literacy and Ideology. (pp. 5-11). Sao Paulo, Brazil: Catholic University. Preuzeto s <https://www.jstor.org/stable/42772842>
- Graham, D. B. i Bramweel, W. (2006). *Promoting emergent literacy and social-emotional learning through dialogic reading*. The Reading Teacher. 59 (6), (pp. 554-564). Preuzeto s <https://www.jstor.org/stable/20204388>
- Grosman, M. (2010). *U obranu čitanja: Čitatelj i književnosti u 21. stoljeću*. Zagreb: Algoritam
- Martinez, M. G. i Teale, W. H. (1993). *Teacher Storybook Reading Style: A Comparison of Six Teachers*. Research in the Teaching of English, Vol. 27, No. 2, (pp. 175-199). Preuzeto s <https://www.jstor.org/stable/40171220>
- Moomaw, S. i Hieronymus, B. (2008). *Igre čitanja i pisanja: aktivnosti za razvoj predčitačkih vještina i početnog čitanja i pisanja u predškolskoj dobi i prvom razredu*. Buševac: Ostvarenje d. o. o.

- Nenadić-Bilan, D. (1999). *Igra i čitanje u predškolskoj dobi*. U: R. Javor, *Kako razvijati kulturu čitanja* (str. 80-86). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba
- Novaković, N. (1980). *Govorna interpretacija umjetničkog teksta*. Zagreb: Školska knjiga
- Pletikos Olof, E. i Vlašić Duić, J. (2013). *Govorna izražajnost umjetničkog proznog teksta*. U: S. Gudurić i M. Stefanović (ur.). *Jezici kulture u vremenu i prostoru II/1. Tematski zbornik*. (421-432). Novi Sad: Filozofski fakultet u Novom Sadu.
Preuzeto s <https://www.bib.irb.hr/651134>
- Šego, J. (2005). *Kako postati upješan govornik*. Zagreb: Profil International d. o. o.
- Škarić, I. (1986). *Određenje govora*. *Govor*, 3 (2). (str. 3-16). Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/262787>
- Škarić, I. (2006). *Hrvatski govorili!*. Zagreb: Školska knjiga
- Škarić, I. (2008). *Temeljci suvremenog govorništva*. Zagreb: Školska knjiga
- Škarić, I. (2009). *Hrvatski izgovor*. Zagreb: Nakladni zavod Globus
- Varošaneć-Škarić, V. (2010). *Fonetska njega glasa i izgovora*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – FF press